

door Herman Michiel, 29 december 2016

Een van de eerste studies van *Investigate Europe*, een nieuw Europees netwerk voor onderzoeksjournalistiek ¹ betreft de bewaking van de buitengrenzen van de Schengenzone, een project dat in snel tempo en zonder veel democratische bekommernis uitgevoerd wordt. In [Der Tagesspiegel](#) van 10 december gaven Harald Schumann ² en Elisa Simantke, de twee Duitse leden van *Investigate Europe*, een overzicht van hun bevindingen. Van hun artikel, *Europa plant den Überwachungsstaat*, geven we hier een samenvatting.

EBCG, eu-LISA, EMSA

In Warschau bevindt zich het 'Situatiecentrum' van de Europese Grens-en Kustwacht ([EBCG](#), European Border and Coast Guard, vroeger bekend als Frontex), de instantie die de grenzen van de Schengenzone (zie kaart) bewaakt. Om het uur komen er via een militair beveiligd datanetwerk gegevens binnen van de nationale grensbewakingadministraties uit 30 landen; het gaat zowel over smokkelaars tussen Rusland en Finland als over vluchtelingenbootjes bij de Canarische eilanden. Deze gegevens worden aangevuld met satellietbeelden, scheepsbewegingen en weerberichten; dit vormt samen de 'situatieschets' die ter beschikking staat van de verschillende nationale autoriteiten.

EU-landen van de Schengenzone (donkerblauw), niet-EU-landen van de Schengenzone (lichtblauw), EU-landen die verplicht lid moeten worden van de Schengenzone (lichtgroen) en EU-landen die buiten de Schengenzone blijven (donkergroen). [Kaart: Wikipedia]

Een tweede hoofdkwartier is [eu-LISA](#) bij Straatsburg, het 'Europees Agentschap voor het operationele beheer van grootschalige IT-systemen op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht'. Het is een onderaards beveiligde elektronische dataopslag die onder andere het Schengen Informatiesysteem (SIS) bevat. Daarin gegevens over ongeveer één miljoen gezochte personen, 32 miljoen visumaanvragers en meer dan 5 miljoen asielzoekers. Deze gegevens worden gebruikt door de grenspolitie in de hele EU. Er is ook reeds plaats voorzien voor de opslag van de persoonsgegevens van bezoekers uit niet-EU landen en vliegtuigpassagiers.

Er is ten slotte nog [EMSA](#), het Europees Maritiem Veiligheidsagentschap in Lissabon. Het stond tot nog toe in voor de veiligheid van het scheepvaartverkeer, maar zal vanaf 2017 in samenwerking met de Portugese luchtmacht over een hele vloot op afstand bestuurd vliegtuigjes ('drones') beschikken. Voorzien van camera's en radar zal hiermee de hele Middellandse Zee bewaakt worden.

Meer veiligheid voor mensen of meer winst voor bedrijven?

Op de Europese top van Bratislava in september was 'beveiliging van de grenzen' het centrale thema. Bondskanselier Angela Merkel had het over het terugdringen van de 'illegale migratie' in een 'nieuwe geest van samenwerking', 'ter bescherming van onze bevolkingen'. De onderzoeksjournalisten van *Investigate Europe* hebben twee maanden lang onderzocht of deze claim terecht is; zij vinden echter dat hun bevindingen *alarmerend* zijn.

Het nieuwe grensbewakingsstelsel houdt onder andere in dat er in de volgende drie jaar zes miljard euro uit het EU-budget, en een som van dezelfde grootteorde uit de nationale budgetten wordt uitgetrokken voor nieuwe bewakingstechnologie en operaties, die volgens de auteurs geen enkel aanwijsbaar nut opbrengen. Ook willen de Europese Commissie en de lidstaten basisprincipes over gegevensbescherming opheffen en op grote schaal en zonder rechterlijk toezicht persoonsgegevens van alle burgers opslaan. Voor het uitstippelen van het beleid richtte de Commissie zich haast uitsluitend op de belangen van de beveiliging- en wapenindustrie; hun vertegenwoordigers konden in de overlegcommissies mee beslissen over de te nemen maatregelen en het wetgevend werk...

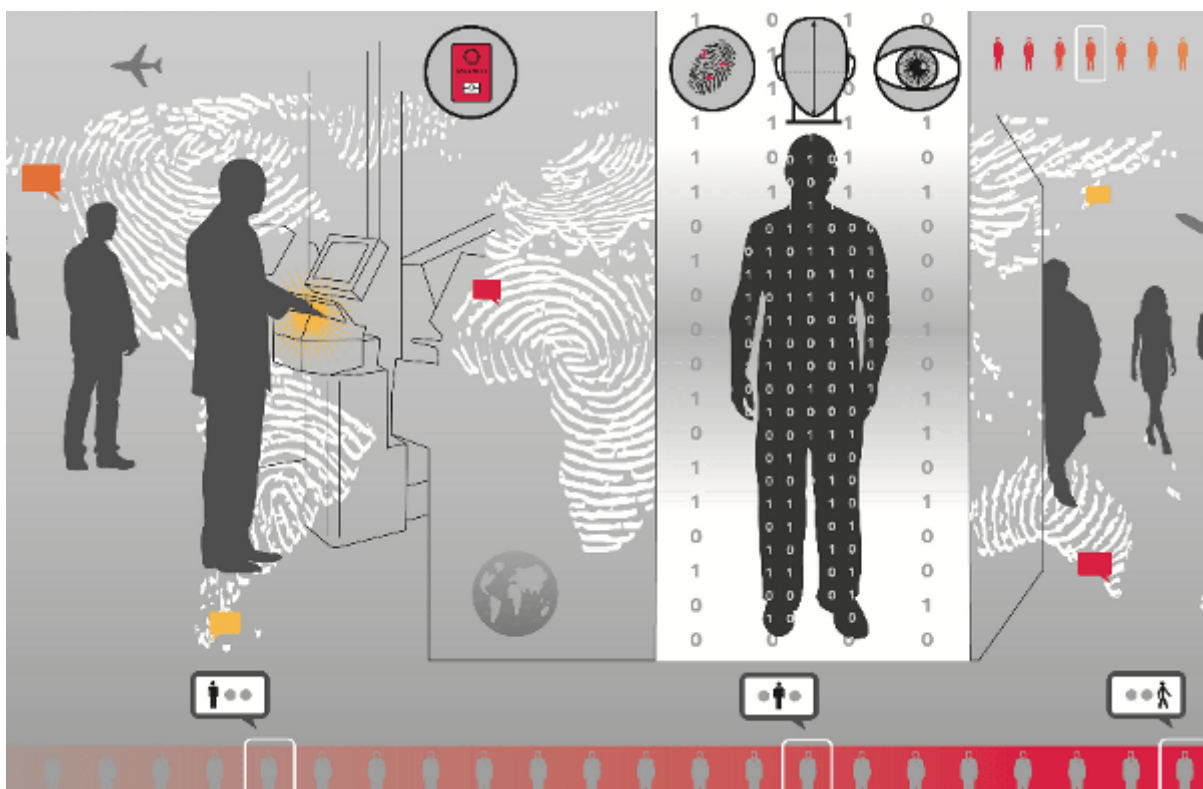
In feite niets nieuws, zeggen de auteurs, want na de aanslagen van 11 september 2001 beschouwde de toenmalige Commissie (onder Romano Prodi) de veiligheidsuitdagingen als een kans voor de industrie. Er werd een 'groep van personaliteiten' bijeengeroepen met enkele gepensioneerde politici en topmanagers van elektronica- en wapenbedrijven als EADS, Indra, Finmeccanica, Thales, BAE, Siemens en Ericsson. Deze laatste kenden de reuzenbudgetten waarover hun Amerikaanse concurrenten konden beschikken, en maakten het concurrentieargument te gelde om ook Europese financiering los te krijgen. Manuel Barroso zat nog maar pas in het zadel (2004) en een eerste onderzoeksprogramma ter waarde van 40 miljoen euro kon van start gaan. In 2007 volgde een tweede van 1,4 miljard en sinds 2014 loopt het derde programma ter waarde van 1,7 miljard.

Ondertussen begonnen ook de Schengenlanden grote budgetten uit te trekken voor het aanschaffen van de voorgestelde technologieën, waarvan de totaalprijs door de Commissie op 320 miljoen, maar door een onafhankelijke studie op meer dan 800 miljoen euro geschat wordt. Terwijl Frontex in 2005 over 45 man beschikte en een budget van 6,5 miljoen euro, gaat het momenteel over 254 miljoen (en een verwachte 320 miljoen in 2020) en 359 personeelsleden. Ze vormen het Eurosur-systeem dat de grenzen, vooral die rond de Middellandse Zee bewaakt. Maar de onderzoeksjournalisten die de werkelijke toedracht ter plaatse gingen bekijken spreken van een 'technocratische utopie'. In Rome bijvoorbeeld bleek bij een bezoek in november er zelfs geen enkele computer aangesloten te zijn op het systeem. "We wachten op nieuwe software", aldus een verantwoordelijke. Officieren van de Italiaanse kustwacht hadden ook nog nooit van Eurosur gehoord. Ook in Portugal en Griekenland blijkt de Europese hightech-benadering geen praktisch nut te hebben, een bevinding die ook in een onderzoek van het Franse Parlement werd gemaakt.

Niet iedereen ontevreden

Investigate Europe ging zijn ervaringen ook voorleggen bij de verantwoordelijke eurocommissaris Avramopoulos. Hij weerlegt alle kritiek en stelt dat Eurosur een uitstekende taak vervult, en dat het door de coördinatie van de Europese Grens- en Kustwacht alleen nog kan verbeteren. Voor de Europese

Commissie en voor de ministers van Binnenlandse Zaken betekent meer technologie en meer dataverwerking hetzelfde als meer veiligheid. Dat leidt bijna automatisch tot meer vervlechting met de wapen-en elektronica-industrie. Deze verdedigt haar belangen via de in 2007 opgerichte lobbygroep [EOS](#) (European Organisation for Security). Deelname aan EOS is haast een garantie om een grote hap te kunnen nemen uit de Europese subsidiepot voor veiligheidsonderzoek. Echt mooi wordt het als men er ook nog in slaagt om zijn producten als wettelijk verplicht te laten gelden. Catastrofes zoals Lampedusa kunnen daarbij tot de nodige spoed aanzetten. Zo ook waren de aanslagen in Parijs van januari 2015 de uitgekozen aanleiding om wettelijke beperkingen op het opslaan van persoonsgegevens weg te werken. Zo werd het register voor vliegtuigpassagiers (*Passenger Name Record*, PNR) na aanvankelijke tegenstand dan toch door het Europees Parlement goedgekeurd, na tussenkomst van de Franse premier Valls. Opvallend detail: het Franse bedrijf Safran dat daarvoor technologie levert ligt in Evry, waar Valls tot 2012 burgemeester was.

Biometrische identificering

Nog mooiere vooruitzichten, voor de desbetreffende industrie toch, zitten er in het geplande 'Smart Borders' project, met een Entry-Exit System (EES) waarmee reispassen, visa, vingerafdrukken en gezichten van in- en uitreizende niet-EU burgers aan de buitengrenzen van de Schengenzone elektronisch gecontroleerd zouden worden en vergeleken met gegevens in een centrale databank. De Nederlandse europarlementariër (D66) [Sophie in 't Veld](#), die zich sinds jaren in de materie heeft ingewerkt, spreekt van 'megalomane projecten' waarvan het nut niet aangetoond is. Dezelfde kritiek bij de Duitse groene [Ska Keller](#). Een universitaire [studie](#) over EES (Leiden-Brussel) is eveneens kritisch en wijst op een onevenredig grote aantasting van de privacy³. Interviews afgenomen door onderzoeksjournalisten van Investigate Europe van grenscontroleurs laten horen dat deze laatsten geen al te hoge dunk hebben van de vervanging van controleurs van vlees en bloed door elektronische

systemen. Maar voor commissaris Avramopoulos is geautomatiseerd biometrisch identiteitmanagement het uiteindelijke streefdoel voor de hele EU.

Hits: 20

Dit delen:

Facebook

Twitter

Voetnoten

1. *Investigate Europe* is een nieuw netwerk van negen onderzoeksjournalisten uit acht Europese landen (Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië, Italië, Noorwegen, Polen en Portugal). Het werd in september 2016 opgericht, en zal zich toespitsen op "sleutelkwesties in verband met een veranderend Europa, zoals verspilling van overheidsmiddelen, precarisering van de werkomstandigheden of de Europese grenscontrole." Meer op de [website](#) van het netwerk.
 2. Deze gedreven journalist kwam op onze site reeds aan het woord bij het [verslag](#) van een conferentie belegd door de radicaal-linkse fractie in het Europees Parlement over de Europese Centrale Bank.
 3. Uit de conclusies: *"As it stands, the EES proposal forms a particularly serious interference with the right to respect for private life and the right to protection of personal data. This interference should be considered disproportionate. The indiscriminate retention period of five years cannot be justified either in view of the objective of identifying overstays or for the purpose of criminal law enforcement. The originally envisaged retention period of 181 days should be considered again. In addition, the possibility of distinct retention periods for distinct categories of persons should be contemplated."*
-